

OLUMSUZ GÖREV UYUŞMAZLIĞINA KONU GÖREVSİZLİK KARARLARININ KARŞILIKLI VERİLMESİ GEREKİR Mİ?

GİRİŞ

Yargı ayrılığı sisteminin kabul edildiği ülkemizde birden fazla yargı kolunun faaliyet göstermesi nedeniyle, bu yargı kolları arasında görev uyuşmazlıklarının çıkması kaçınılmazdır. Farklı yargı kollarına dâhil mahkemeler arasında görev uyuşmazlıkları çıkıyor olması kişilerin hak arama hürriyetlerinin kısıtlanmasına ve mahkemeye erişim haklarının engellenmesine neden olmaktadır. Bir hukuk devleti olan ülkemizde bu hakların Anayasa'da güvence altına alınmış olması nedeniyle kişilerin görev uyuşmazlıkları nedeniyle mağduriyet yaşamamaları adına bu uyuşmazlıkların bir an önce çözülmesinde fayda vardır ve bu uyuşmazlıkları çözecek bir mercie ihtiyaç bulunmaktadır.

Ülkemizde daha önceleri bu uyuşmazlıklar özel uyuşmazlık komisyonları ve sonrasında Danıştay tarafından çözülsede, zamanla bu uyuşmazlıkları çözmek için ayrı bir mahkemeye gereksinim duyulmuştur. Bu gereksinimi karşılamak üzere de, 1945 yılında Fransa Uyuşmazlık Mahkemesi sistemi örnek alınarak, 4788 sayılı Kanunla Uyuşmazlık Mahkemesi kurulmuştur.

Uyuşmazlık Mahkemesi, 1961 ve 1982 Anayasalarında Yüksek Mahkemeler arasında sayılmış olup, ülkemizde faaliyet gösteren altı Yüksek Mahkemeden birisidir. Mahkemenin üyeleri Yargıtay, Danıştay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) ve Askeri Yargıtay üyeleri arasından, Mahkemenin Başkan ve Başkan vekili de Anayasa Mahkemesi üyeleri arasından seçilmektedir. Yani Uyuşmazlık Mahkemesi, diğer Yüksek Mahkemelerin oluşturduğu başka bir Yüksek Mahkemedir. Mahkemenin kuruluş ve işleyişi 09.07.1979 tarih ve 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Kanun ile (UMK) düzenlenmiştir.

OLUMSUZ GÖREV UYUŞMAZLIĞI

Uyuşmazlık Mahkemesinin görevi, farklı yargı kolları arasında çıkan görev ve hüküm uyuşmazlıklarını çözmektir. Mahkemeye, görev uyuşmazlıklarının çözümü kapsamında farklı başvuru yollarıyla müracaat edilebilir. Bu başvuru yolları, olumlu görev uyuşmazlığı çıkarılması, olumsuz görev uyuşmazlığı, olumlu görev uyuşmazlığı, yargı mercilerinin ve temyiz mercilerinin başvurularıdır. Bu çalışmada inceleme konusu yapılacak görev uyuşmazlığı çeşidi, olumsuz görev uyuşmazlığıdır.

Olumsuz görev uyuşmazlığının şartları ve çözüm usulü UMK'nın 14 ilâ 17. maddeleri arasında düzenlenmiştir. UMK'nın 14. maddesinde bu uyuşmazlık şu şekilde tanımlanmıştır; "Olumsuz görev uyuşmazlığının bulunduğu ileri sürülebilmesi için adli, idari veya askeri yargı mercilerinden en az ikisinin tarafları, konusu ve sebebi aynı olan davada kendilerini görevsiz görmeleri ve bu yolda verdikleri kararların kesin veya kesinleşmiş olması gerekir. Bu uyuşmazlığın giderilmesi istemi, ancak davanın taraflarınca ve ceza davalarında ise ayrıca ilgili makamlarca ileri sürülebilir."

Madde metninden de anlaşılacağı üzere olumsuz görev uyuşmazlığı, bir davada, mahkemenin kendisini görevsiz ve başka bir yargı kolundaki mahkemeyi görevli kabul ederek görevsizlik kararı vermesi üzerine davanın yeniden açıldığı diğer yargı koluna dâhil mahkemenin de dosyada görevli olmadığı kanaati ile görevsizlik kararı vermesi neticesinde davaya bakacak mahkemenin bulunamaması halidir. Bir başka ifadeyle olumsuz görev uyuşmazlığı, iki farklı yargı kolundaki mahkemenin görevli olmadıkları gerekçesiyle önlere gelen aynı davaya bakmaktan kaçınmalarıdır. Örneğin, adli yargı merciinde açılan bir davada mahkemenin, davaya AYİM'de bakılması gerektiği gerekçesiyle görevsizlik kararı vermesi üzerine, davanın AYİM'de ya da başka bir yargı kolundaki mahkemede yeniden açılması halinde, bu mahkemenin de davayı görüp karara bağlayacak mahkemenin kendisi olmadığını düşünerek görevsizlik kararı vermesi halinde olumsuz görev uyuşmazlığı meydana gelir.

GÖREVSİZLİK KARARLARININ KARŞILIKLI VERİLİP VERİLMEMEYECİĞİ HUSUSU

Çalışmanın konusu, olumsuz görev uyuşmazlığının varlığı için aranan şartlardan, görevsizlik kararlarının karşılıklı verilmesinin gerekip gerekmediğidir. Başka bir ifadeyle bu başvuru yolunda ilk mahkemenin görevsizlik kararı vermesinden sonra, açılacak ikinci davada verilecek görevsizlik kararının ilk görevsizlik kararında belirtilen mahkeme tarafından mı verilmesi gerektiği, yoksa ilk kararda görevli olduğu belirtilmeyen üçüncü bir mahkemede açılan davada verilen görevsizlik kararının yeterli olup olmadığı, yani bu son mahkemece verilen kararlar ilk verilen görevsizlik kararı arasında da olumsuz görev uyuşmazlığı doğup doğmayacağına tespitidir.

Uyuşmazlık Mahkemesi önceki tarihli kararlarında olumsuz görev uyuşmazlığının doğabilmesi için, verilen görevsizlik kararlarının karşılıklı olmasını aramakta ve karşılıklı verilmeyen görevsizlik kararları nedeniyle yapılan başvuruları reddetmekteydi'. Örneğin idari yargı merciinde açılan bir davada, dava konusu olayla ilgili adli yargı mahkemesinin görevli olduğu düşüncesiyle görevsizlik kararı verilmesi üzerine, davacının görevsizlik kararında belirtilen adli yargı mahkemesi yerine AYİM'de dava açması ve AYİM'in de dosya da idari yargının görevli olduğunu belirterek görevsizlik kararı vermesi üzerine, bu kararlar arasında olumsuz görev uyuşmazlığı bulunduğu iddiasıyla yapılan başvuruları Uyuşmazlık Mahkemesi reddetmekteydi.

Yüksek Mahkeme daha sonraki bir kararıyla bu içtihadından dönmüş ve olumsuz görev uyuşmazlığının varlığı için konusu, sebebi ve tarafları aynı olan bir davayla ilgili farklı yargı

kollarındaki mahkemeler tarafından karşılıklı olarak verilmesi de iki görevsizlik kararı bulunmasını yeterli kabul etmiştir. Mahkemenin içtihadını değiştirmesine neden olay şu şekilde gerçekleşmiştir; davacıların maddi ve manevi tazminat istemli açtıkları davada AYİM, davanın adli yargının görev alına girdiğini belirterek görevsizlik kararı vermiş, bu karar üzerine davacılar aynı istemle adli yargı mahkemesi yerine, idarî yargı mahkemesine dava açmışlar ve idare mahkemesi de dava konusu olayda AYİM'in görevli olduğunu belirterek görevsizlik kararı vermiştir. Bu görevsizlik kararından sonra davacılar vekili tarafından, iki görevsizlik kararı arasında olumsuz görev uyuşmazlığı olduğu iddiasıyla ve görev uyuşmazlığının çözümü için Uyuşmazlık Mahkemesine başvurulmuş, Yüksek Mahkeme başvuruyu kabul etmiş ve dosyada AYİM'in görevli olduğuna karar vererek uyuşmazlığı çözmüştür².

Yeni tarihli bu kararlar birlikte, aynı konuda Uyuşmazlık Mahkemesi tarafından iki farklı karar verilmesi nedeniyle çelişki doğmuş olup, bu çelişkinin UMK'nın 30. maddesi gereğince Uyuşmazlık Mahkemesi Genel Kurulu tarafından alınacak ilke kararıyla giderilmesi gerekir³. Acaba alınacak ilke kararı ne yönde olacaktır, Mahkemenin önceki verdiği kararlara mı yoksa yeni tarihli verdiği ve önceki uygulamasını değiştirdiği karara mı üstünlük tanınmalıdır?

Kanaatimizce alınacak ilke kararı, yeni tarihli karara üstünlük tanınması şeklinde olmalıdır. Şöyle ki; UMK'nın 14. maddesinde bu uyuşmazlığın doğabilmesi için gerekli şartlardan olan görevsizlik kararlarıyla ilgili "*Olumsuz görev uyuşmazlığının bulunduğu ileri sürülebilmesi için adli, idari veya askeri yargı mercilerinden en az ikisinin tarafları, konusu ve sebebi aynı olan*

